

3. Плоткин В. Я. Фонологические кванты / Вульф Яковлевич Плоткин. – Новосибирск: Наука, 1993. – 180 с.
4. Шаумян С. К. Проблемы теоретической фонологии: [монография] / Себастиан Константинович Шаумян. – М.: АН СССР, 1962. – 194 с.
5. Якобсон Р. Введение в анализ речи. Различительные признаки и их корреляты / Р. Якобсон, Г. Фант, М. Халле // Новое в лингвистике. – М.: Изд-во иностранной лит-ры, 1962. – Вып. 2. – С. 173–230.
6. Якобсон Р. Фонология и ее отношение к фонетике / Р. Якобсон, М. Халле // Новое в лингвистике. – М.: Изд-во иностранной лит-ры, 1962. – Вып. 2. – С. 231.

Васильєва О. Г.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

МИСТЕЦТВО ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ФЕНОМЕН

In the paper, art is treated as a type of communication. It finds its realization in works of art, which function as forms of alternative worlds embodiment. The worlds' information is transmitted within a two-way artistic communication: from the author via the work of art to the recipient and also in the reverse direction (pragmatic response). The peculiarities of the process depend not only on the author's worldview and their choice of the communication means, but on the recipient's characteristics realized within the context of interaction too, which turns artistic communication into a dialogue.

Мистецтво є видом духовного перетворення людиною свого чуттєвого відношення до дійсності, яке виникає з потреби у створенні й відтворенні власне людського характеру життєдіяльності [5, с. 160–161]. Освоєння дійсності має своїм результатом, з одного боку, перетворення концептуальної картини світу суб'єкта діяльності, а з іншого втілення отриманої інформації у творах мистецтва – *художніх творах*.

У художньому творі виокремлюють матеріально-знаковий шар – *художній текст* [4, с. 80], який визначаємо як складноструктурований пакет інформації, що вербалізується набором семіотичних засобів, прийнятих у визначеній лінгвокультурі. Він створюється за допомогою творчої уяви засобами художньої "мови", серед яких зображальність, виразність, символізація, часові та просторові характеристики [5, с. 162]. Вони використовуються для створення нового, *альтернативного світу художнього твору* – світу

сконструйованого в творчій уяві автора шляхом певною мірою об'єктивного відображення чи викривлення реального світу. Зазначене відбувається з метою профілювання окремих фрагментів світу заради привернення до них уваги реципієнтів. У такий спосіб автор художнього твору передає його споживачу "пакет інформації", закодований знаками того чи іншого виду мистецтва. А отже, мистецтво стає засобом художнього спілкування.

Художнє спілкування є одним із специфічних видів соціального спілкування, суб'єкти якого відрізняються високим рівнем активності [4, с. 81]. Причому й етап створення художнього твору, й етап його сприйняття вимагають великого напруження емоційно-духовної сфери осіб-учасників художнього спілкування. Обидва етапи відрізняються високою діалогічністю: автор – художній твір, художній твір – реципієнт і, врешті решт, автор – реципієнт.

Комунікація автора та реципієнта визначає дистантні відносини між створювачем твору і його споживачем. Ця взаємодія постає як "зустріч" свідомостей автора та реципієнта [1]. Утілена в художньому творі концептуальна картина світу його автора трансплантується у свідомість реципієнта й тією чи іншою мірою стає змістом цієї свідомості й орієнтирами відношення до дійсності [2, с. 438]. Таким чином, спілкування автора та реципієнта має на меті трансляцію авторського бачення актуальних проблем оточення, що уможлиблюється кодуванням авторської ідеї мовою художнього твору.

Описаний процес відбувається у декілька етапів, серед яких:

- *створення художнього твору як закодованого повідомлення;*
- *емоційне переживання реципієнтом змісту художнього твору;*
- *осягнення логіки розгортання авторської думки;*
- *виникнення асоціацій, що залучають до акту рецепції все поле культури [там само, с. 443];*
- *інтеріоризація світоглядних цінностей.*

Як бачимо, спілкування автора художнього твору та його реципієнта фактично передбачає декілька рівнів роботи з інформацією:

- комунікація в реєстрі "**автор – художній твір**", що відбувається як кодування інформації створених альтернативних світів засобами твору;

- відносини в реєстрі "художній твір – реципієнт", що визначаються як декодування, *художня реценція* – процес зчитування змісту твору;
- спілкування в реєстрі "реципієнт – автор", що розгортається як прагматичний відгук реципієнта на отриману інформацію.

Як бачимо, художнє спілкування, кінець кінцем, реалізується через входження, вживання реципієнта в альтернативний світ художнього твору. Його характер визначається не тільки формою твору, але й особливостями реципієнта, оскільки у процесі сприйняття точка зору реципієнта коливається між художніми позиціями споглядача та об'єкта споглядання. Відбувається, з одного боку, ототожнення "я" реципієнта з героєм твору (емпатія в когнітивному сенсі), а з іншого, – оцінне сприйняття героя твору як "іншого" (протистояння).

Завдяки такому подвійному сприйняттю відбувається "програвання" ситуації в уяві реципієнта, що викликає оцінку дій героя, яку супроводжує емоційний відгук. Момент оцінки героя спирається не тільки на ціннісну базу реципієнта. Велику роль грає "аксіологічна підтримка" героя, втілена у самому художньому творі, що за правилами гри має відбивати ціннісну базу його автора. Аксіологічна підтримка здійснюється за допомогою кольору, звуків, слів тощо. Вона може виражатися експліцитно, або імпліцитно; вербально чи невербально.

У залежності від модальності оцінки формується позитивний чи негативний орієнтир у концептуальній картині світу реципієнта. У такий спосіб спочуття моральному досвіду іншої людини (персонажа чи автора), ототожнення себе з нею у процесі проникнення-вживання в її проблему через яскраві, межові сплески емоцій є психологічною основою інтеріоризації особистістю соціально значимих цінностей [2, с. 438–443, 3, с. 48].

Важливим психологічним фактором сприйняття мистецтва є й рецепційна установка – попередня налаштованість на сприйняття художнього твору, що спирається на систему культури, історично закріплену в досвіді. Вона породжує рецепційне очікування, яке включає стилістичне та жанрове орієнтування [2, с. 444], тематичну та проблематичну готовність.

Таким чином, мистецтво постає як один із різновидів комунікації у формі діалогу автора мистецького твору та його

реципієнта, що базується на низці їх комунікативних особливостей, що разом з особливостями контексту комунікації уможливають трансляцію фрагментів авторської картини світу до свідомості реципієнта.

Література

1. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках // Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин. – 2 е изд. – М. : Искусство, 1986. – С. 297–325.
2. Борев Ю. Б. Эстетика: Учебник / Юрий Борисович Борев. – М. : Высш. шк., 2002. – 511 с.
3. Куприна Н. Г., Нечаева Т. Б. Применение художественных способов интериоризации мировоззренческих ценностей в процессе художественного образования детей как педагогическая проблема / Н. Г. Куприна, Т. Б. Нечаева // Педагогическое образование. – 2009. – №2. – С. 41–52.
4. Щербакова А. А. Произведение искусства в системе общения / А. А. Щербакова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. Серия: Культурология, Искусствоведение. – 2007. – Т.9, №47. – С. 79–84.
5. Новая философская энциклопедия: В 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-научн. фонд; Научно-ред. совет: предс. В. С. Степин. – Т. II. – 2010. – М.: Мысль, 2010. – 634 с.

Волинець А. А.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

ТРАНСКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК СЕМАНТИКИ ПОНЯТТЯ "ХАОС" В ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

The concept of Chaos is extremely wide and polysemantic. Explication of history of meanings of this trans-cultural notion, implicitly present in human civilization, allows us to expound its historical semantic layers, which helps to understand the changes of the world picture from the antiquity to these days. Understanding the history of the concept would help us to understand the esthetic and ethic values of everything connected with it, and would allow us to reevaluate this ontological and gnoseological category.

З появою централізованої церкви та розповсюдженням монотеїстичних культів поняття "Хаос" отримує своє профанне